

ผลกระทบตอประเทศไทยและการเมืองระหว่างประเทศ

นับแต่ปัญหาความขัดแย้งในปัญหาชายแดนของกัมพูชาและเวียดนามใต้นี้มีความรุนแรงมากขึ้น ตั้งแต่ค.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) พฤติกรรมในการเมืองระหว่างประเทศทั้งสองประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ต่างก็เร่งดำเนินการทางการทูตต่อประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อหาเสียงสนับสนุนในกรณีปัญหาชายแดนของตน หากอื่นไม่เป็นมิตรที่ในอดีตเคยแสดงคหหลาย ๆ ประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาในทางบวกอย่างกว้างขวางแต่ยังจำกัดอยู่เฉพาะด้านความสัมพันธ์กับประเทศทั้งสองโดยตรงเท่านั้น กลุ่มประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน เมื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา เพราะเชื่อว่าจะกระทบกระเทือนโดยตรงต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศอาเซียน ประเทศไทยในฐานะประเทศอาเซียนที่เป็น "รัฐคานหัน" ที่อยู่ติดต่อกับอินโดจีนก็มีความห่วงกังวลเป็นอบางยิ่ง เพราะนอกจากจะมีปัญหาด้านความมั่นคงแล้ว ประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาผู้ลี้ภัยจากกัมพูชาที่อพยพหลบหนีภัยสงครามออกมาอีกด้วย การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยประเทศไทยจึงค่อนข้างลำบากเพื่อที่จะไม่ให้ถูกดึงเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามและไม่ให้สงครามขยายออกมาถึงประเทศไทย

ปฏิกิริยาแรกของนานาชาติคือการประกาศเกี่ยวกับสงครามชายแดนกัมพูชา-เวียดนามคือการพยายามไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับควย ประเทศต่าง ๆ ก็จะมีความระมัดระวังและไม่ปรารถนาที่จะทำอะไรที่ผูกมัดตนเองให้เข้าไปแทรกแซง แม้จะเพื่อการไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้ก็คงจะมีข้อยกเว้นแต่เพียงจีนประเทศเดียวเท่านั้น สงครามครั้งนี้จึงมีความหมายจำกัดอยู่ในระดับหนึ่งสำหรับประเทศทั่ว ๆ ไป หลายประเทศได้มีแถลงการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งหลายฉบับก็ถูกสื่อมวลชนของเวียดนามนำไปตีความในทำนองเป็นการสนับสนุน

เวียดนาม ทั้งที่คำแถลงการณ์ที่แท้จริงไม่ได้สนับสนุนเวียดนามในการทำสงคราม แต่สนับสนุนในเรื่องข้อเสนอมิให้เปิดการเจรจาเพื่อยุติสงคราม ซึ่งเป็นเรื่องที่เวียดนามเสนอขึ้นก่อนและกัมพูชาก็แถลงว่าเห็นด้วย แต่ติดขัดอยู่ที่เงื่อนไขที่จะเปิดการเจรจายังสงครามดำเนินไปนานวันก็ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับปร. เทศต่าง ๆ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม กัมพูชาเลือกนโยบายปิดประเทศโดยเริ่มส่งคณะผู้แทนเดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ และพยายามอย่างยิ่งที่จะกระชับความสัมพันธ์กับจีน ส่วนเวียดนามนั้นไม่สามารถรักษาความเป็นกลางในความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตได้อีกต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามมีแนวโน้มเสื่อมลงมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่เริ่มเกิดการพิพาทระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม เมื่อกัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม จีนแสดงท่าทีที่เห็นชอบด้วยกับกัมพูชา ซึ่งเวียดนามได้ยื่นประท้วงต่อจีน นับแต่นั้นมา ก็มีการปะทะกันบ่อยครั้งระหว่างกองกำลังที่ประจำอยู่ตามชายแดน และมีข่าวการเคลื่อนไหวกองทหารของจีนบริเวณชายแดนติดต่อกับเวียดนามด้วย ต่อมาเดือนมีนาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ได้เกิดความขัดแย้งใหม่เกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เวียดนามต่อชนกลุ่มน้อยเชื้อสายจีนในเวียดนามภาคใต้ ในเดือนเมษายน ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) เวียดนามประกาศยึดทรัพย์สินของประชาชนเข้าเป็นของรัฐ โดยกล่าวว่า เป็นกระบวนการหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงเวียดนามภาคใต้ให้เป็นระบบสังคมนิยม ผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนมากที่สุดก็คือชาวจีนที่เป็นพวกพ่อค้าและนักธุรกิจที่มีฐานะดี เวียดนามกล่าวหาว่าจีนยุยงไม่ให้ชาวจีนในเวียดนามให้ความร่วมมือและให้พาทันเดินทางกลับจีน ส่วนจีนก็ปฏิเสธข้อกล่าวหาเหล่านั้นพร้อมทั้งกล่าวว่า เวียดนามเป็นผู้บีบบังคับและขับไล่ชาวจีนจากเวียดนามเป็นจำนวนกว่าแสนคนแล้ว ได้ยื่นประท้วงต่อการกระทำดังกล่าวของเวียดนาม เวียดนามตอบโต้ว่า รัฐบาลกัมพูชาปฏิบัติต่อชาวจีนในกัมพูชาเลวร้ายกว่าที่ชาวจีนในเวียดนามได้รับแก่จีนไม่ประท้วงกัมพูชา ในขณะที่เดียวกัน

จีนพิจารณาลดความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ให้แก่เวียดนามตามข้อตกลงที่เคยทำกันไว้ และยกเลิกทั้งหมดเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ซึ่งเวียดนามกล่าวหาว่าจีนในกรณีชาวจีนในเวียดนาม เป็นสาเหตุของความช่วยเหลือเวียดนามและไปเพิ่มความช่วยเหลือแก่กัมพูชาในการทำสงครามกับเวียดนามแทน^๑ นอกจากนี้ยังมีทำที่อีกหลายประการที่จีนแสดงการสนับสนุนกัมพูชาในความขัดแย้งกับเวียดนาม เพื่อให้เวียดนามตระหนักว่าจีนไม่พึงพอใจหาที่และนโยบายของเวียดนาม การลดความช่วยเหลือของจีนได้สร้างปัญหาแก่เวียดนามอย่างมากในการดำเนินแผนพัฒนา เศรษฐกิจที่มุ่งวางรากฐานตามอุตสาหกรรมในประเทศ เวียดนามจึงต้องพึ่งความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตมากขึ้น รวมทั้งตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือคาบสมุทรของภูมิภาคยุโรปตะวันออกเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ซึ่งอาจจะ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จีนยกเลิกความช่วยเหลือแก่เวียดนามโดยสิ้นเชิงเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘)

ดูเหมือนว่ากัมพูชาจะมีเพียงจีนเท่านั้นที่สนับสนุนอย่างเต็มที่ในแทบทุกด้าน แต่ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้กัมพูชาช่วยเหลือตนเองในมากที่สุด กัมพูชาคงใจตั้งแต่แรกที่จะใช้แนวทางของจีนในการพัฒนาประเทศที่มุ่งสร้างการ เกษตร เป็นพื้นฐาน โดยนำมาปรับปรุงให้เข้ากับสภาวะของกัมพูชาเอง จึงสามารถที่จะรับความช่วยเหลือตามนโยบายและเงื่อนไขของจีน (ที่ให้ทั้งตนเองให้มากที่สุด) ได้อย่างสะดวก และสำหรับสงครามกับเวียดนาม จีนมีส่วนอย่างมากในการสร้าง "กองทัพสมัยใหม่" ให้แก่กัมพูชา แต่โดยเกียรติภูมิของจีนในฐานะผู้นำประเทศโลกที่สาม และแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น (อย่างเปิดเผย) จีนจึงไม่เข้าไปมีบทบาททางทหารโดยตรงนอกจากการให้ความช่วยเหลือทางอ้อม การให้กำลังใจ และการสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศต่าง ๆ หรือในอีกทัศนะหนึ่ง จีนยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะเข้าไปแทรกแซงในกรณีพิพาทครั้งนี้ เพราะเวียดนาม

^๑ Vietnam Courier, The Hoi in Vietnam Dossier, pp.7-18.

ได้รับการส่งเสริมจากสหภาพโซเวียต การเคลื่อนไหวทางทหารของจีนอาจจะส่งผลกระทบ
ไม่เพียงแต่กดดันให้เวียดนามถ่วงน้ำหนักเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตมากยิ่งขึ้น
แต่อาจจะทำให้สหภาพโซเวียตส่งกองทหาร เขาไปตั้งประจำอยู่ในดินแดนเวียดนามก็ได้
นอกจากนั้น จีนก็ยังไม่แน่ใจว่าสหรัฐอเมริกาจะมีปฏิกิริยาอย่างไร ในฐานะที่เป็น
มหาอำนาจหนึ่งในภูมิภาคนี้ รวมทั้งฐานะและกำลังของรัฐบาลพล พต ก็ไม่อาจต้านทาน
พลังอำนาจของเวียดนามได้เอง ดังนั้น จีนจึงไม่อาจเขาช่วยเหลือรัฐบาลพล พต ได้

สหภาพโซเวียตมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับเวียดนามมาตั้งแต่สมัยสงคราม
เวียดนาม เพราะสามารถตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของเวียดนามได้อย่างเต็มที่
ในที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ครั้งที่ ๒๕ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม
๑๙๗๖ เลขาธิการกล่าวว่า ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่กำลังในทุก ๆ ด้านที่มหาศาล มีค่า และ
มีประสิทธิภาพของสหภาพโซเวียต เป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ใน
เวียดนามใต้ นับแต่ตอนปลายสงครามมาแล้วที่ผู้นำระดับสูงของเวียดนามประกอบด้วย
ผู้นำแนวทางโซเวียตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุความขัดแย้งกับจีนใน
ปัญหาต่าง ๆ เวียดนามมีความจำเป็นในการฟื้นฟูบูรณะประเทศ พร้อม ๆ กับการทำสงคราม
กับคัมพูชา จึงก้าวเขาไปอยู่ใน "ค่ายสหภาพโซเวียต" อย่างเต็มที่ การนำเวียดนาม
เขาเป็นสมาชิก COMECON และการทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่าง
เวียดนามกับสหภาพโซเวียตซึ่ง เป็นการสถาปนาความสัมพันธ์ทางทหารอย่างเป็นทางการ
อาจถือได้ว่าเป็นชัยชนะประการหนึ่งของเวียดนามในการถ่วงดุลอำนาจของจีนใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และชัยชนะของสหภาพโซเวียตในการปิดล้อมจีนในทางใต้
การปรับความสัมพันธ์ของจีนกับญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาสร้างความกังวลให้แก่สหภาพโซเวียต
ว่าประเทศทั้งสามอาจจะร่วมมือกันในการต่อต้านสหภาพโซเวียต การแสวงหาพันธมิตร

^๑ Hammer, "Indochina: Communist but Nonaligned," p.8.

^๒ ฝ่ายต่างประเทศสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, เดือนเขมร, หน้า ๘๓.

ที่จะเป็นฐานที่มั่นในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่จะสามารถก้าวเข้ามาเป็นมหาอำนาจหนึ่งของภูมิภาคนี้ และซัดชวางไม่ใ้ภูมิภาคนี้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกากับจีนโดยสิ้นเชิง เวียดนามจึงสามารถตอบสนองความปรารถนาของสหภาพโซเวียตได้อย่างดี ในการกล่าวโจมตีเวียดนามในเวทีการ เมืองระหว่างประเทศ กัมพูชาจึงมักจะรวบรวมสหภาพโซเวียตเข้าไปช่วยเสมอ โดยใช้คำว่า "เวียดนามและมหาอำนาจที่ขอรับการขยายอำนาจ"

สหรัฐอเมริกาได้เฝ้าติดตามสถานการณ์ภายในกัมพูชาอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัญหาในภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะตะวันออกกลางและความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต และอีกส่วนหนึ่ง สหรัฐอเมริกาไม่ปรารถนาที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับสงครามในอินโดจีนโดยตรงอีก ความสนใจส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพล พต มากกว่าการรุกรานของเวียดนาม* ในตอนปลายปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาในนามของแนวร่วมประชาชาติเพื่อการกู้ชาติกัมพูชา สหรัฐอเมริกาก็ดำเนินการ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยเ้ามาตรการทางการ เมืองและการทูต เช่น การแถลงตำหนิหรือประณามเวียดนาม การประกาศระงับการ เจริญเกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตให้เป็นปกติกับเวียดนามรวมทั้งเห็นว่าเวียดนามยังไม่ถอนกำลังทหารออกจากกัมพูชา และเมื่อรัฐบาลพล พต พ่ายแพ้หลบหนีออกจากพนมเปญไปนั้น สื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาก็แสดงความพอใจที่รัฐบาลพล พต ซึ่งกระทำทารุณกรรมและละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวเขมรถูกโค่นล้มไป แต่ขณะเดียวกันก็เห็นว่าการรุกรานของเวียดนามควรถูกประณาม และได้รับการต่อต้านจากนานาประเทศทั่วโลก พร้อมกับเสนอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกา

* ในจดหมายของสหรัฐอเมริกาถึงประชาชนคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๗๘ สหรัฐอเมริกาแสดงความห่วงกังวลต่อความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม และยิ่งไปกว่านั้น ก็แสดงความไม่พอใจต่อการที่มิชชันนารีรัฐบาลกัมพูชาละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวเขมรอย่างรุนแรงด้วย.

คำเนนการทางการทูตโดยไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับโดยตรง

ในฐานะที่สหรัฐอเมริกาว่างตัวเป็นกลางในแง่ที่ไม่พยายามเข้าไปบีบบังคับโดยตรง จึงได้มีการติดคอในลักษณะที่ตีขึ้นจากเวียดนามทั้งที่เคยมีเรื่องบาดหมางกันอยู่ก่อน ทว่าที่นี่เห็นได้ชัดหลังจากที่กัมพูชาปฏิเสธขอเสนอสันติภาพของเวียดนามในเดือนมิถุนายนแล้ว กล่าวคือในเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้แถลงว่าพร้อมที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นปกติกับสหรัฐอเมริกาโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น^๑ ซึ่งก่อนหน้านั้น เวียดนามยืนยันให้สหรัฐอเมริกาจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามก่อน ดูเหมือนว่าจะเป็นครั้งแรกที่เวียดนามแสดงท่าทีที่อ่อนและปรารถนาความเป็นมิตรจากสหรัฐอเมริกาอย่างมากเช่นนี้ ในเรื่องนี้ กัมพูชาโจมตีว่า เวียดนามเปลี่ยนท่าทีก็เพื่อขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชา และก่อนหน้านั้นกัมพูชาก็ได้โจมตีสหรัฐอเมริกาว่า องค์การสืบราชการลับ (ซี.ไอ.เอ.) ร่วมมือกับเวียดนามวางแผนโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชามาแล้ว แต่รัฐบาลกัมพูชาสามารถชดเชยวางแผนการดังกล่าวได้สำเร็จ^๒

ผลกระทบโดยตรงของกรณีพิพาทครั้งนี้ในระดับโลก เป็นเพียงการแข่งขันขยายอำนาจของประเทศมหาอำนาจเท่านั้น แต่สำหรับประเทศเล็ก ๆ ทั่วไป จะมีความสำคัญไม่น้อย เพราะคู่อริต่างก็เป็นประเทศสำคัญในขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เมื่อครั้งที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ทั้งสองประเทศได้รับความชื่นชมจากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความพ่ายแพ้ของจักรวรรดินิยม และก็หวังว่าอินโดจีนจะกลับคืนสู่ความสงบสุขและสันติภาพเสียที แต่เวลาผ่านไปเพียงสองปีก็เกิดสงครามครั้งใหม่ขึ้นอีก กัมพูชาหวังจะได้รับความสนับสนุนจากนานาชาติ จึงได้ประกาศตั้งสถานะสงครามโดย "แถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชา ประชาธิปไตยถึงมิตรประเทศทั่วโลกและโลก" หัวข้อว่า "หิว และนคิมหาชนโลก" ลงวันที่

^๑ "บันทึกข่าวต่างประเทศ," สยามจดหมายเหตุ ๓ (๗-๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๑):

^๒ เรื่องเดียวกัน., (๒๓-๒๘ มิถุนายน): ๗๑๓.

๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘)^๑ เป็นที่น่าสังเกตว่ากัมพูชามีขอความช่วยเหลือ
ใด ๆ นอกจากขอความเห็นใจที่กัมพูชาต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนเอง แต่โดยที่
เวียดนามได้ดำเนินการทางการทูตไว้ดีกว่ากัมพูชามาก ความรู้สึกของประเทศต่าง ๆ
จึงเป็นความไม่แน่ใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจกับกัมพูชา แต่
ก็ดูจะไม่มีประเทศใคมีบทบาทในทางสร้างสรรค์แนวทางสันติภาพอย่างแท้จริงขึ้นมา
จนกระทั่งรัฐบาลพล พต ถูกโค่นล้มไปจึงมีการประชุมเวียดนามอย่างรุนแรง และมีเพียง
เวียดนาม สหภาพโซเวียตกับพันธมิตร เท่านั้นที่รับรองรัฐบาลใหม่ของกัมพูชา จึงเท่ากับ
เป็นการ เรื้อนค้นปัญหาใหม่อันอีกปัญหาคือหนึ่งในการ เมืองโลก

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการ เมืองในอินโดจีนปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕)
โครงสร้างอำนาจในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยการกำเนิด
ของสามประเทศอินโดจีนที่ปกครองโดยรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ประเทศอาเซียนได้ร่วมกัน
แถลงในการประชุมประจำปีระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ครั้งที่ ๘
เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ต้อนรับสันติภาพในอินโดจีนและย้ำความ
ปรารถนาที่จะร่วมมือกับประชาชนแห่งอินโดจีนบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
และความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน การไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน การเคารพใน
อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน และดำเนินการติดต่อกันด้วยความ
เสมอภาคและความยุติธรรม โดยหวังว่าความแตกต่างในระบบการเมืองและสังคมจะ
ไม่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนกับประเทศในอินโดจีน^๒
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์กล่าวว่า "ประเทศในอินโดจีน
สามารถเลือกที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ได้ แต่เรา (อาเซียน) ก็ควรจะมีสิทธิที่จะไม่เป็น
คอมมิวนิสต์ ดังนั้นจงอย่าแทรกแซงเรา"^๓ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของประเทศ
อาเซียนโดยส่วนรวมได้อย่างดี

^๑ ปรคตุรายละเอียดในภาคผนวก ข.

^๒

Ministry of Foreign Affairs of Thailand, ASEAN Documents (Bangkok:

The Secretariat of the Cabinet Printing Office, June 1978), pp.91-82.

^๓

Hammer, "Indochina: Communist but Nonaligned," p.15.

บทบาทของสหรัฐอเมริกาในสงครามอินโดจีนอันยาวนานได้สร้างความหวาดระแวงให้บังลึกลงในจิตใจและความรู้สึกของ เวียดนาม ซึ่งก็มีผลให้ท่านอบ เกิดความไม่แน่ใจในลักษณะท่าทีที่นิยมสันติภาพของประเทศอาเซียน เวียดนามไม่ใ้ปฏิเสธแนวความคิดเรื่องการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอาเซียน แต่เวียดนามเห็นว่าฐานทัพของสหรัฐอเมริกาที่ยังคงมีอยู่ในดินแดนของประเทศอาเซียนบางประเทศ เป็นการคุกคามความมั่นคงของเวียดนาม และเป็นเหตุผลที่เวียดนามกล่าวหาอาเซียนว่าเป็น "ลูกสมุนของสหรัฐอเมริกา" รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียกล่าวว่า อาเซียนยังคงปรารถนาที่จะเป็นมิตรและให้ความร่วมมือกับเวียดนาม แม้ว่าเวียดนามจะออกแถลงการณ์กล่าวหาว่าอาเซียนเป็นองค์การที่สหรัฐอเมริกาหนุนหลังอยู่ก็ตาม หน้าทีของอาเซียนคือแสดงให้เห็นว่าอาเซียนไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มทางทหาร^๑

แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสองกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งก็ประสบความสำเร็จเพียงขั้นต้นเท่านั้น แต่ท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันก็ยังคงปรากฏอยู่ต่อมา ในปี ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกลุ่มประเทศทั้งสอง เริ่มต้นและขยายกว้างออกไปด้วยดี และการเจรจาสองฝ่ายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการทูตดำเนินต่อไป ซึ่งอาเซียนก็แสดงความหวังไว้ในแถลงการณ์ร่วมเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) ว่า การติดต่อสองฝ่ายระหว่างประเทศในภูมิภาคจะช่วยขจัดความขงใจและความเข้าใจผิดซึ่งเป็นอุปสรรคของการติดต่อในระดับกลุ่มประเทศ^๒ แต่กระนั้นเวียดนามก็ยังแถลงสนับสนุนการปฏิวัติรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน หนังสือพิมพ์หนานคานกล่าวในปี ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) นั้นว่า

^๑"บันทึกข่าวต่างประเทศ," สยามจดหมายเหตุ ๒ (๒๒-๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๐) : ๔๓๖.

^๒

Ministry of Foreign Affairs of Thailand, ASEAN Documents, p.98.

ประชาชนของ เวียดนามขอสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อการต่อสู้ของประชาชนของ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อโค่นล้มซึ่งเอกราช ประชาธิปไตย สันติภาพ และความก้าวหน้าของสังคม และเรียกร้องขอประชาชนแห่ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เร่งทำการต่อสู้อย่างรุนแรง ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่สุดที่ เคยมีมาในประวัติศาสตร์ร้อยปีที่ผ่านมา ที่จะทำลายอุบายของพวกนักล่า อาณานิคมแบบใหม่ เล่ห์กลของจักรวรรดินิยมอเมริกา และพวกปฏิกริยา เพื่อ ที่จะฟื้นฟูเอกราชแห่งชาติและอธิปไตยที่แท้จริงและฟื้นฟูความเป็นเจ้าของ ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กลับคืนสู่ประชาชนชาว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ได้เริ่มปรากฏการเปลี่ยนแปลงท่าทีของกัมพูชา และเวียดนามต่อประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าจะเคยมีการติดต่อกันมาบ้างแล้ว แต่ในช่วงครึ่งหลังของปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เป็นต้นมา มีความกระตือรือร้นมากขึ้นรวมทั้งแสดงท่าทีรับรองอาเซียว่าเป็นองค์การความร่วมมือทาง เศรษฐกิจและสังคมส่วนภูมิภาคอย่างแท้จริง

กัมพูชามีนโยบายเปิดประเทศและวาง เจตอาเซียนตลอดมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) ทั้งที่อาเซียนได้ออกแถลงการณ์ว่ารับรองรัฐบาลใหม่ของกัมพูชาเมื่อ เดือนเมษายน ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) แต่ในครั้งนี้นักกัมพูชาแสดงความสนใจที่จะปรับ ความสัมพันธ์กับไทยและกัมพูชาเพื่อแผ่ถึงประเทศอาเซียอื่น ๆ ด้วย กัมพูชาพยายาม ส่งคณะผู้แทนเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ เพื่อให้มีการติดต่อกันมากขึ้น รวมทั้งหาทาง ปรับความสัมพันธ์กับต่าง ๆ มาตั้งแต่ต้นปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการ ยุตินโยบายปิดประเทศ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศของกัมพูชาเดินทาง

๑ Hammer, "Indochina: Communist but Nonaligned," p.15.

๒

Richardson, "How the Five See Indochina," pp.7-8.

เยือนประเทศโบเวเจียหลายประเทศเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) และ
คณะผู้แทนทางการค้าก็เดินทางติดต่อซื้อสินค้าจากหลายประเทศ นอกจากนั้น กัมพูชา
ยังโจววีซิ่น ๆ อีกด้วย เช่น เอียง ซารี ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการ
ต่างประเทศส่งสาส์นผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยไปยังรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย เกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทาง
การทูตเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘)^๒

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จะปรากฏชัดในที่สุดมาที่สงครามกับ
เวียดนามที่มีความรุนแรงมากขึ้น เอียง ซารี รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการ
ต่างประเทศกล่าวในงานเลี้ยงรับรองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย
ที่พนมเปญเมื่อปลายเดือนมกราคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ว่า ถ้ากัมพูชาปราศจาก
ความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยอันเนื่องมาจากการกระทำใด ๆ ที่เป็นการรุกราน
ขยายดินแดนและเป็นการแทรกแซงแล้ว ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคก็ย่อมจะไม่มีสันติภาพ
และความมั่นคงปลอดภัยเช่นกัน กัมพูชาพยายามชักจูงให้ไทยตระหนักว่าสงครามกับ
เวียดนามครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของอินโดจีนเท่านั้น แต่เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง
ภูมิภาคมีส่วนเกี่ยวข้องเสียในการแสดงถึงความแน่วแน่ที่จะต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของ
กัมพูชาและต่อต้านการรุกรานของเวียดนาม การแสวงหาที่โอนอ่อนและการเปลี่ยนแปลง
นโยบายครั้งนี้ นอกจากจะชี้ว่าเวียดนามกำลังคุกคามสันติภาพและความมั่นคงของ
ส่วนรวมแล้ว ยังต้องการชี้แจงว่ารัฐบาลปัจจุบันของกัมพูชามีคุณค่าเพียงพอที่จะได้รับ
การรับรองและสนับสนุนแทนที่จะถูกเปลี่ยนเป็นรัฐบาลใหม่ที่นิยมเวียดนาม ในส่วนที่

^๑"Foreign Visits by Ieng Sary-Establishment of State Trading Company," Keesing's Contemporary Archives XXIV (February 3, 1978): 28807.

^๒"บันทึกข่าวต่างประเทศ," สยามจิตนมาบายเหตุ ๓ (๒๔ กุมภาพันธ์-๒ มีนาคม ๒๕๒๑): ๒๓๘.

^๓Richard Nations, "Thailand Braves the Border Minefield," Far Eastern Economic Review 99 (February 10, 1978): 10.

เกี่ยวกับประเทศไทยนั้น กัมพูชาที่ต้องการที่จะเร่งดำเนินการทางการทูตเพื่อปรับความสัมพันธ์กับไทยและยุติปัญหาการปะทะตามชายแดนระหว่างกัน เพราะเป็นกังวลเกี่ยวกับการคุกคามด้วยกองกำลังขนาดใหญ่ของ เวียดนามในทางตะวันออกมากกว่า รวมทั้งหวังว่าจะเป็นกำบังป้องกันการคุกคามในลักษณะเดียวกับ เวียดนามซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากไทย ในเรื่องนี้อาจจะ เป็นผลจากความรู้สึกหวาดระแวงจากอดีตที่เคยมีการคุกคามจากไทย และเวียดนามซึ่งเป็น เพื่อนบ้านที่มีขนาดใหญ่กว่ากัมพูชาด้วยกันทั้งคู่ กัมพูชาตระหนักดีว่า ในอาจทำสงครามสองด้านในขณะเดียวกัน และความรู้สึกจากอดีตอีกเช่นกันที่สนับสนุนให้ผู้นำกัมพูชาหวาดระแวง เวียดนามมากกว่าไทย กัมพูชาจึงมีเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงนโยบายครั้งนี้อยู่ที่ไทย เป็นสำคัญและก็แสดง เจตนาอย่างชัดเจนว่าต้องการให้ไทยเป็นเสมือน "สะพาน" ที่จะช่วยเผยแพร่ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของกัมพูชาไปสู่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศอาเซียนอื่น ๆ^๑

ในช่วงปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญหลายประการที่ผลักดันให้แนวนโยบายของ เวียดนามก้าวไปสู่การพยายามปรับความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียนให้เป็นปกติ ประการแรกคือ ปัญหาจากกัมพูชา เนื่องจากเกิดการก่อผู้ทางการเมืองภายในกัมพูชา รัฐบาลพล พกกวาดล้างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่โค้วร่วมมือกับพยายามก่อการรัฐประหาร เมื่อต้นปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) กลุ่มสำคัญคือสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่นิยม เวียดนาม ภายในพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาจึงปราศจากเสียงสนับสนุนการพยายามรักษาความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับ เวียดนาม คง เหลือแค่พวกชาตินิยมหัวรุนแรงที่มีความเกลียดชังและไม่เป็นมิตรกับ เวียดนามและต่อมาพวกนี้ก็ริเริ่มปัญหาชายแดนขึ้นอีกครั้งหนึ่งและทำให้ขยายตัวออกไปอย่างรุนแรง ประการที่สองคือ ปัญหาจากจีน ตั้งแต่กลางปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ที่ เวียดนามเริ่มปรับระบบเศรษฐกิจของ เวียดนามภาคใต้ให้เป็นสังคมนิยมแบบเดียวกับภาคเหนือ จีนไม่พอใจการปฏิบัติของ เวียดนามค่อนข้างน้อยเมื่อสายจีนใน เวียดนาม และ เวียดนามก็กล่าวหาว่าจีนยุ้งให้

^๑ Ibid.

ชาวจีนในเวียดนามไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเวียดนามและอพยพออกนอกเวียดนามไป
 นอกจากนั้นก็เกิดปัญหาพิพาทชายแดนระหว่างกัน จีนตัดความช่วยเหลือที่ให้แก่เวียดนาม
 ทั้งหมด ไม่ช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม และยัง ให้ความช่วยเหลือ
 ทางทหารแก่กัมพูชา ซึ่ง เวียดนาม เห็นว่าเป็นการคุกคาม เวียดนามโดยตรง ประการที่
 สามคือ ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต เมื่อจีนเริ่มพิจารณาลดความช่วยเหลือเวียดนาม
 ในตอนกลางปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) นั้น สหภาพโซเวียตได้ชักชวนเวียดนามเข้าเป็น
 สมาชิก COMECON และหลังจากนั้นจีนก็ตัดความช่วยเหลือเวียดนามทั้งหมด ทำให้
 เวียดนามประสบความเดือดร้อนอย่างหนักในการพัฒนาประเทศ จึงต้องหันไปพึ่ง
 สหภาพโซเวียตมากขึ้นด้วย ต่อมาปลายปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เวียดนามก็ทำ
 สนธิสัญญามิตรภาพและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับสหภาพโซเวียต ซึ่งได้รับการ
 วิพากษ์วิจารณ์มากว่าเป็นสนธิสัญญาทางการทหารที่เตรียมไว้สำหรับป้องกันการแทรกแซง
 จากต่างประเทศ เมื่อเวียดนามทำสงครามเต็มขั้นกับกัมพูชาเพื่อโค่นล้มรัฐบาลพล พต
 โดยเฉพาะจากจีนซึ่งมีการเคลื่อนไหวทางทหารอยู่ตามชายแดนติดต่อกับเวียดนามตั้งแต่
 สงครามกับกัมพูชาเริ่มมีความรุนแรงมากขึ้นในปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) และประการ
 สุกท้าย เวียดนามมีความกังวลต่ออาชีพของประชาชาติเวียดนาม ซึ่งแสดงอย่างชัดเจนถึง
 ความหวาดระแวง เวียดนามในฐานะที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ที่มีศักยภาพที่จะทำสงคราม
 เพื่อขยายอำนาจและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ออกไปยังประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค
 เวียดนามเกรงว่าประเทศอาเซียนเห็นว่าการปฏิบัติการทางการทหารของเวียดนามต่อ
 กัมพูชา เป็นการดำเนินการขั้นแรกของการขยายอำนาจของเวียดนามในเอเชียตะวันออกเฉียง
 ใต้ ซึ่ง เป็นการคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของประเทศอาเซียนเหล่านั้นโดยตรง
 ความสัมพันธ์ที่ยังไม่คล้อยต๊ะระหว่าง เวียดนามกับประเทศอาเซียนอาจนำไปสู่การ
 เผชิญหน้าระหว่างกันได้ เวียดนามจึงต้องเร่งปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติ พร้อม ๆ
 กับแสดงท่าทีที่รักและไต่สันในสัมพันธภาพปรารถนาให้ภูมิภาคนี้มีสัมพันธภาพและความมั่นคง
 และประเทศต่าง ๆ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในระบบเศรษฐกิจ
 สังคม และการเมือง เพื่อไม่ให้ประเทศอาเซียนเข้าไปแทรกแซงในสงครามระหว่าง
 กัมพูชากับเวียดนาม

เวียคนามจึงได้เปลี่ยนหาที่มาสับสนุนอนุกรรมการของอาเซียน ทั้งที่ในเดือนสิงหาคม ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เวียคนามปฏิเสธที่จะรับเชิญให้เข้าร่วมในพิธีเปิดการประชุมสุดยอดของประเทศอาเซียนครั้งที่ ๒ ที่กัวดาลูเปร์ โดยอ้างว่าเวียคนามยังไม่ได้รับรองอาเซียน แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียนบางประเทศก็ตาม^๑ ต่อมาเมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียคนามแถลงว่า เวียคนามพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากกลุ่มประเทศอาเซียนจะได้มีการปรับปรุงบางประการ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในภูมิภาค^๒ เพื่อนำมาซึ่งความร่วมมือส่วนภูมิภาคเพื่อสันติภาพ อีสรภาพ และความเป็นกลางอย่างแท้จริงในภูมิภาคนี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียคนามกล่าวเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ว่า เวียคนามมีความเห็นพ้องกับแนวความคิดของอาเซียนที่คองการให้อาชานบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพโดยไม่คองการให้มีการแทรกแซงจากประเทศอื่น แต่เสนอให้เปลี่ยนถ้อยคำของอาเซียนที่ว่า "เขตสันติภาพ อีสรภาพ และความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" โดยให้ใช้คำว่า เอกราช แทนคำว่า อีสรภาพ นายกรัฐมนตรีฟามวันคังกล่าวในระหว่างการกระแวงเยือนประเทศอาเซียนเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ว่า สายตาของเวียคนามที่มีต่ออาเซียนเปลี่ยนไปเพราะสถานการณ์ของโลกและในภูมิภาคเปลี่ยนไป^๓ สิ่งเหล่านี้แสดงอย่างชัดเจนถึงความโน้มเอียงที่เกิดขึ้นว่า เวียคนามได้เปลี่ยนท่าทีต่ออาเซียนอย่างตรงกันข้ามและก็ได้รับการตอบสนองจากอาเซียนอย่างดี

^๑ "การประชุมสุดยอดระดับประมุขรัฐบาลของประเทศอาเซียนครั้งที่ ๒,"

สยามจดหมายเหตุ ๒ (๕-๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๐) : ๘๘๑.

^๒ "บันทึกข่าวต่างประเทศ," สยามจดหมายเหตุ ๓ (๘-๑๒ มกราคม ๒๕๒๑) :

๘๑

^๓ "เวียคนาม-อาเซียน : อนาคตที่อยู่ไกลเกินเอื้อม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๒๕

(๑ ตุลาคม ๒๕๒๑) : ๑๖.

ประเทศไทยเป็นสมาชิกอาเซียนที่ตั้งอยู่ในใกล้ชิดกับอินโดจีนมากที่สุด จึงอยู่ในฐานะศูนย์กลางและตัวแทนของอาเซียนในปัญหาอินโดจีนไปโดยปริยาย ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยได้รับการยอมรับจากประเทศอื่น ๆ ว่าเป็นความสำคัญต่อความมั่นคงปลอดภัยของอาเซียนโดยส่วนรวมด้วย ในการเปลี่ยนท่าทีของกัมพูชาและเวียดนามจึงมองเห็นได้อย่างชัดเจนในการดำเนินนโยบายต่อประเทศไทย และใช้ประเทศไทยเป็น "สะพาน" ไปยังสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ โดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เป็นต้นมา ทั้งที่ประเทศไทยมีการปฏิวัติเปลี่ยนรัฐบาลเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ก็ตาม^๑

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในกลุ่มอาเซียนที่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชาประชาธิปไตยเมื่อปี ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๕) แต่ก็มีปัญหาพิพาทตามชายแดนอยู่เสมอ ความสัมพันธ์จึงไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร จนกระทั่งในเดือนกันยายน-ตุลาคม ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้พบปะกับรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศกัมพูชาในโอกาสที่ไปร่วมประชุมสมัชชาสหประชาชาติที่นิวยอร์ก และได้มีการเจรจาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นความสัมพันธ์กัน วิบูลย์ กัมพูชาแถลงเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เกี่ยวกับการเจรจาลี้ภัยว่า กัมพูชาต้องการฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศไทยหลังจากที่บุคคลจะจกไปประมาณ ๕ เดือน และเกิดการปะทะกันตามชายแดนกว่า ๘๖ ครั้ง การพบปะครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้พบทวนความสัมพันธ์อันมิตรระหว่างกัน กัมพูชาเชื่อว่าบรรยากาศระหว่างประเทศทั้งสองจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ภายหลังจากการปฏิวัติในประเทศไทย ซึ่งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์

^๑ น่าจะแสดงว่าการปฏิวัติไม่ได้เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนนโยบายของประเทศไทยทั้งสอง แต่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเปลี่ยนได้สะดวกเร็วขึ้น เพราะรัฐบาลนาธานินทร์ กรัยวิเชียร มีหาคือต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ในขณะที่รัฐบาลใหม่เป็นอันอย่างหนักแน่นที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่ปรารถนาจะเป็นมิตรกับประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก็สอดคล้องกับความต้องการของกัมพูชาและเวียดนาม

เลขาธิการคณะปฏิวัติได้แสดงท่าทีว่าประเทศไทยพร้อมที่จะเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์^๑ วันที่ ๓๐ มกราคม-๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) กับพหุชาติเชิญรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยไปเยือนอย่างเป็นทางการ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศกับพหุชาติได้กล่าวสนับสนุนในเรื่องการสถาปนาเขตสันติภาพและความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้^๒ แนวโน้มทั่วไปของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกับพหุชาติดีขึ้น แม้ว่าจะยังมีการปะทะตามพรมแดนอยู่ใกล้รัฐบาลทั้งสองพยายามไม่กล่าวหาอีก โดยไปกล่าวหา "ฝ่ายที่สาม" แทน เช่น วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) นายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ แถลงถึงกรณีสถานการณ์ไทยถูกกวาดต้อนเข้าไปในกับพหุชาติว่าเป็นการกระทำของยูโกสลาเวียที่หลบซ่อนอยู่ในกับพหุชาติ^๓ วันที่ ๑๔-๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศกับพหุชาติเดินทางเยือนประเทศไทย เพื่อเจรจาเกี่ยวกับปัญหาชายแดนและเรื่องการติดต่อทางการค้า และได้มีการตกลงกันว่าจะเร่งดำเนินการเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตระหว่างกันโดยเร็วที่สุด^๔ แต่กระบวนการดังกล่าวยังไม่บรรลุผลสมบูรณ์เมื่อรัฐบาลพล พต หายแพ้และหลบหนีออกจากพนมเปญไปเมื่อต้นปี ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙)

ฝ่ายเวียดนามก็ได้มีการพบปะเจรจาระหว่างผู้แทนของประเทศไทยกับเวียดนามที่นิวยอร์กในปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เช่นกัน และตกลงกันว่าจะมีการเจรจาเป็นอันตอนเพื่อแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตกันโดยเร็ว^๕ หลังจากนั้นก็ได้มีการเจรจาในระดับเอกอัครราชทูตที่เวียงจันทน์อีกหลายครั้ง จนกระทั่งมีแถลงการณ์ร่วม

^๑"การฟื้นฟูสัมพันธภาพกับประเทศกับพหุชาติประชาธิปไตย," สยามจกหมายเหตุ ๓ (๒๗ มกราคม-๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒): ๑๑๓-๑๑๖.

^๒"สถานการณ์ชายแดนไทย-กับพหุชาติ," ในเรื่องเดียวกัน, (๓-๕ มีนาคม): ๒๕๗-๒๕๘.

^๓"รองนายกรัฐมนตรีกับพหุชาติเยือนประเทศไทย," ในเรื่องเดียวกัน, (๑๔-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๑): ๗๕๑-๗๕๔.

^๔"ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีน," หน้า ๑๑๔๔-๑๑๔๘.

วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ว่าจะเร่งปรับความสัมพันธ์ให้เข้าสู่สภาพปกติ นับแต่นั้นมา เวียดนามกับประเทศไทยก็ได้แลกเปลี่ยนคณะผู้แทนเดินทางไปเยือนกันอีกหลายคณะ ซึ่งผู้แทนเวียดนามทุกคณะได้เข้าถึงความตั้งใจของเวียดนามที่ต้องการเห็นสันติภาพในภูมิภาคนี้และประเทศต่าง ๆ อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข สามารถหาความตกลงร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ ได้หลายประการ และสามารถเปิดสถานเอกอัครราชทูตระหว่างกันได้สำเร็จ เมื่อต้นปี ๒๕๖๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘)

ในตอนกลางปี ๑๙๗๘ ประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางความสนใจของนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทอินโดจีน^๒ บุคคลสำคัญ ๆ ของหลายประเทศเดินทางมาเยือนประเทศไทยไม่ขาดระยะ ทั้งจากเวียดนาม กัมพูชา จีน สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา และประเทศอาเซียนอื่น ๆ การรุดทางการทูตครั้งสำคัญที่สุดเห็นจะโลกแก่การเยือนรองนายกรัฐมนตรีฟามวันดง และของรองนายกรัฐมนตรี เติ้ง เสี่ยวผิง

ฟามวันดง เดินทางเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๖-๑๐ กันยายน ๒๕๖๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) เป็นประเทศแรกในการกระเวนเยือนประเทศอาเซียน ซึ่งคำแถลงของเวียดนามกล่าวว่า "เป็นการเยือนเพื่อมิตรภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะกระชับมิตรภาพและความร่วมมือระยะยาว"^๓ แถลงการณ์ร่วมลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) โลกกล่าวค่อนข้างว่า

^๑"การฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างไทยกับเวียดนาม," สยามจดหมายเหตุ ๒ (๒-๔ ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๓๖๓-๑๓๖๔.

^๒"สงครามการทูต : ถนนทุกสายมุ่งสู่กรุงเทพฯ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๔-๖.

^๓ข่าวต่างประเทศสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปล้นเขมร, หน้า ๑๕๔.

นายกรัฐมนตรีทั้งสองรับทราบด้วยความยินดีว่า การมาเยือนราชอาณาจักรไทยของนายกรัฐมนตรีฟามวันคงแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีความสำคัญยิ่งและประสบความสำเร็จในการวางรากฐานสำหรับมิตรอันยั่งยืนและความร่วมมือระหว่างกัน และสำหรับความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและราชอาณาจักรไทย^๑

ในการเยือนครั้งนี้ ฟามวันคงได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้ง "เขตสันติภาพ เอกราช เสรีภาพ และความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" มาเสนอให้ผู้นำประเทศอาเซียนพิจารณาด้วย โดยเป็นการประสานแนวความคิดดั้งเดิมของอาเซียนกับแนวความคิดของเวียดนามที่ว่า "เขตสันติภาพ เอกราชที่แท้จริง และความเป็นกลาง" นอกจากนี้ยังได้ให้คำมั่นแก่ผู้นำประเทศอาเซียนด้วยว่า เวียดนามจะไม่ให้การสนับสนุนแก่วรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศเหล่านี้^๒ ซึ่งเป็นท่าทีที่เวียดนามไม่เคยมีมาก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อปูทางสำหรับจัดตั้งให้อาเซียนวางตัวเป็นกลางในกรณีพิพาทอินโดจีนซึ่งจะต้องมีการไขกั้วงเงี้ยวเข้าแก้ปัญหา และตอนนี้อีกไม่นานก็มีประกาศจัดตั้งแนวร่วมประชาชาติเพื่อการกู้ชาติกันพุดรา โดยนี้จุดมุ่งหมายที่จะโค่นล้มรัฐบาลพล พต และเวียดนามก็แสดงความสนับสนุนรวมทั้งให้ความสะดวกในด้านการโฆษณาของฝ่ายแนวร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม เวียดนามประสบความสำเร็จอย่างมากในการให้ประเทศอาเซียนยอมรับว่า เวียดนามปรารถนาสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติอย่างแท้จริง

^๑"นายกรัฐมนตรีเวียดนามเยือนไทย," สยามจดหมายเหตุ ๓ (๔-๑๔ กันยายน ๒๕๒๑) : ๑๐๑๓-๑๐๑๔.

^๒"การแข่งขันทางการทูตในเอเชีย," ในเรื่องเดียวกัน, (๔-๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๑) : ๑๓๕๒-๑๓๕๔.

แต่กระนั้นประเทศอาเซียนก็ยังไม่กลายความหวาดระแวง เวียดนามเสียทีเดียว จึงปฏิเสธที่จะรวมจัดท่าสนธิสัญญามิตรภาพและการไม่รุกรานกัน ที่เวียดนามเสนอขึ้นมา^๑

ส่วนเค็ง เลี้ยวฉิง เดินทางเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๕-๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) "เพื่อกระชับและพัฒนามิตรภาพที่มีมาช้านานระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ และความร่วมมือระหว่างรัฐบาลให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น"^๒ เค็ง เลี้ยวฉิงได้ให้สัมภาษณ์ครั้งหนึ่งว่า

จีนสนับสนุนตลอดมาตามความคิดเห็นของอา เซียนที่ ใหญ่ภาคนี้ เป็น เขตสันติภาพ และความเป็นกลาง เพราะฉะนั้นจีนจึง เห็นด้วยที่ประเทศอาเซียนได้ยื่นหยัดเพื่อความสามัคคี ซึ่งจะ เป็นผลดีต่อการพิทักษ์สันติภาพในเขตเอเชีย . . . การลงนามในสนธิสัญญาความร่วมมือระหว่างสหภาพโซเวียตกับเวียดนาม เป็นการปิดล้อมจีน และจะมีผลกระทบต่อ เอเชียและแปซิฟิก คุกคามสันติภาพในเขตดังกล่าว จึงขอให้ช่วยกันติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด*

ความจริงจีนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาภายใต้การปกครองของรัฐบาลพล พต มาตั้งแต่ต้น โดยการสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของไทยกับกัมพูชาในปี ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑)^๓ ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเกือบทั้งหมดที่กัมพูชาได้รับจากต่างประเทศ จีนคงจะมีส่วนอยู่ไม่น้อยในการเปลี่ยนท่าทีต่อไทยเมื่อปลายปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) แน่ว่าในการเยือนประเทศไทยครั้งนี้ฝ่ายจีนจะไม่ได้ออกให้ไทยสนับสนุนกัมพูชา แต่การแสดงท่าทีที่ต่อต้านเวียดนาม ก็ชี้ให้เห็นความรู้สึกของจีนได้ว่า เห็นเวียดนามเป็นฝ่ายที่กระทำผิดและมีนโยบายก้าวร้าว คุกคามสันติภาพและความมั่นคงของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔๔.

^๒ "รองนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีนเยือนไทย," ในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๐.

^๔ Richard Nations, "Thailand Braves the Border Minefield," p.11.

นโยบายทั่วไปของไทยในกรณีสงครามชายแดนกับพม่ากับ เวียดนามครั้งนี้คือการวางตัวเป็นกลาง โดยถือว่าเป็นเรื่องในประเทศทั้งสองจะตกลงแก้ปัญหากันเอง แต่ความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ก่อให้เกิดความกังวลใจอยู่มาก เพราะความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น อาจจะขยายตัวมากระทบประเทศไทยได้ต่อไป ในขณะที่สงครามยังจำกัดอยู่บริเวณชายแดนประเทศทั้งสอง ไทยก็สามารถรักษาความเป็นกลางได้อย่างเคร่งครัด และสามารถแสวงประโยชน์ในลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศทั้งสองพร้อม ๆ กันโดยไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาพิพาทนั้น แต่เมื่อสงครามขยายตัวไปทั่วพม่าเมื่อปลายปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ถึงกันปี ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) แม้ว่าไทยจะยังคงประกาศว่าจะเป็นกลาง ก็ต้องเริ่มมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อหาทางยับยั้งและป้องกันไม่ให้อาเซียนขยายตัวเข้ามาในประเทศไทย จึงร่วมมือกับประเทศอาเซียนอื่น ๆ อย่างเหนียวแน่น แสดงการต่อต้านการรุกรานที่อาจจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดเสถียรภาพแนวโน้มของอาเซียนว่ากำลังถูกกดดันให้เอียงไปสู่การร่วมมือทางทหาร อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนอย่างแข็งขันของนานาชาติต่อต้านที่ของอาเซียนและประเทศไทยได้สร้างความมั่นใจให้แก่อาเซียนและประเทศไทยมากขึ้นในการดำเนินนโยบายเป็นกลางต่อไป

ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของพม่าและเวียดนามในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ อาจจะมีสาเหตุต่าง ๆ ประกอบกันมากมาย แต่โดยที่ถือในวงจำกัดเวลาที่ตรงกับที่การขยายตัวของกรณีพิพาทชายแดนระหว่างกันอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งมีปัจจัยหลายประการที่แสดงถึงความเกี่ยวพันระหว่างปัญหาชายแดนกับการเปลี่ยนแปลงท่าทีดังกล่าว ทำให้ น่าจะสรุปได้ว่า สภาวะสงครามนี้เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีของพม่าและเวียดนามในการเมืองระหว่างประเทศ ความก้าวร้าวที่เคยแสดงต่อหลาย ๆ ประเทศได้หมดไป และถูกแทนที่ด้วยท่าทีอันสุภาพ วัณสันติ และปรารถนาความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่จำกัดระบอบการ เมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

โดยที่ปัญหานี้มีส่วนเกี่ยวพันกับการแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจ คือ จีนกับ สหภาพโซเวียตมาตั้งแต่ต้น ผลกระทบในการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญจึงมีต่อ มหาอำนาจทั้งสองในด้านการระบายความขัดแย้งระหว่างกันออกมาในสงครามจำกัดเขต ที่ทำโดยตัวแทนครั้งนี้ และผลก็ปรากฏว่า จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในด้านการรบ สหภาพโซเวียต โดยผ่านทาง เวียดนามสามารถขยายอิทธิพลเข้าไปครอบงำกับพูชาได้สำเร็จ แม้จะยังมี ปัญหาการก่อกวนของกลุ่มพส พต อยู่บ้างก็ตาม แต่ในทางการเมืองระหว่างประเทศ อาจจะเรียกได้ว่าจีนกับกับพูชาได้รับชัยชนะที่สามารถเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจจาก นานาชาติได้อย่างมาก ซึ่งทำให้เวียดนามถูกประณามอย่างรุนแรง สำหรับประเทศ อื่นทั่ว ๆ ไปก็โค่นเผด็จการอยู่ห่าง ๆ โดยไม่พยายามเข้าแทรกแซง อาจจะมีแต่ กลุ่มประเทศอาเซียนที่ติดตามความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดเพราะเป็นสงคราม ที่เกิดขึ้นใกล้ตัว แต่ก็ไม่ได้เข้าไปแทรกแซง เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ คงวางตัวเป็น กลางและปล่อยให้กลุ่มพิพาทหาทางยุติข้อขัดแย้งกันเอง อาจจะเพราะไม่คาดคิดว่า เวียดนามจะส่งกำลังทหารเข้าไปยึดอำนาจในกับพูชาโดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นความสำเร็จ ของเวียดนามที่สามารถทำให้ประเทศอาเซียนเชื่อในความรักสันติของเวียดนามได้

บทสรุป

สงครามระหว่างกัมพูชากับเวียดนามในปี ๒๕๒๐-๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๗-๑๙๗๙) เป็นผลของการขยายตัวของกรณีพิพาทระหว่างรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของกัมพูชา กับเวียดนามที่เริ่มปรากฏตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองรวมทั้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศทั้งสอง ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสงครามครั้งนี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบความสัมพันธ์ในอดีตและความเป็นปฏิปักษ์อย่างลึกซึ้งระหว่างชนชาติทั้งสอง ในประวัติศาสตร์ยุคโบราณ การขยายอำนาจของเวียดนามส่งผลกระทบต่ออาณาจักรของกัมพูชา นับเป็นปัจจัยเบื้องต้นของความรู้สึกไม่เป็นมิตรต่อกัน ต่อมาในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ ๒๓ ที่เวียดนามมีอำนาจสูงสุด กัมพูชาตกอยู่ในฐานะกึ่งเมืองขึ้นของเวียดนามเกือบตลอดเวลา เวียดนามถือว่ากัมพูชาเป็น "สมบัติ" ของเวียดนาม ความสงบสุขของประชาชนเขมรเป็นผลมาจากความกรุณาและบารมีของจักรพรรดิเวียดนาม ชาวเขมรเป็นเพียง "ผู้พึ่งบารมี" ของเวียดนามเท่านั้น ในขณะที่เกี่ยวกับ การที่เวียดนามเข้าไปปกครองกัมพูชาอยู่ระยะหนึ่งนั้นก็เพื่อเป็นบทเรียนสำคัญของคนเขมรทั่วไป ความหวาดระแวงชาวนานที่มีอยู่ตั้งแต่โบราณก็เพิ่ม เป็นความหวาดกลัวและเกลียดชังในฐานะที่เป็นชนต่างชาติต่างวัฒนธรรมที่พยายามจะกลืนชาติชาวเขมรโดยการบีบบังคับให้ยอมรับวัฒนธรรมของเวียดนามแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขมร ความรู้สึกเหล่านี้สามารถกระตุ้นให้ชาวเขมรกระทำการรุนแรงต่อชาวนานในกัมพูชาได้อย่างง่ายดาย ซึ่งก็ถูกนำไปใช้ เป็นเครื่องมือในทางการ เมืองหลายต่อหลายครั้ง

เมื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์ยุคใหม่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อการกล่าวถึงรูปแบบความสัมพันธ์ในอดีตและความเป็นศัตรูของชนชาติทั้งสองได้อีก การศึกษาเฉพาะลงไปถึงพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อ เป็นรากฐานสำหรับศึกษา เหตุการณ์ในสมัยรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของพล พต ก็ยังพบปัจจัยทั้งสองอยู่อีก แม้ว่าในระยะแรก ๆ จะไม่มีการวิเคราะห์บทบาทของกันและกันไปในทางร้าย แต่ความขัดแย้งและความไม่พอใจก็มี

ปรากฏให้เห็น ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่ความไว้วางใจกัน พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาไม่ได้รับการ
 รับรองหรือติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นเวลานาน จึงปลงศจากอิทธิพลเวียดนาม
 ร่วมร่วมนอกกันในคนทศวรรษ ๒๕๑๐ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามส่งชาว เขมรที่เข้าไป
 รับการศึกษามาจากฮานอยกลับ เขาไปช่วยพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์
 กัมพูชาเองว่า เป็นการพยายามสร้างฐานอำนาจของ เวียดนามในพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา
 เพื่อสามารถมีอิทธิพลครอบงำพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาในอนาคต การกระทำของพรรค
 คอมมิวนิสต์เวียดนามหลายประการสร้างความไม่พอใจให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาและ
 ทำให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามไม่ไคคอง การช่วยให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา
 สามารถต่อสู้ปลดแอกกัมพูชาได้สำเร็จ แต่ต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาคอยให้
 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เข้าไปช่วย ซึ่งจะ เป็นการยอมรับให้อำนาจของ เวียดนาม
 เข้าไปในกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้นยังประกอบด้วยการที่ เวียดนามย้ายมอบครั้งถึง
 การจะมีความสัมพันธ์กัน เป็นพิเศษและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศในอินโดจีน
 ซึ่งมองดูคล้ายกับการรื้อฟื้นความใฝ่ฝันในอุดมคติของ เวียดนามขึ้นมาและสอดคล้องกับความ
 หวาดระแวงว่า เวียดนามกำลังพยายามวางแนวทางสำหรับการ เข้าไปครอบครองกัมพูชา
 ในอนาคต ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ชาตินิยมจึงพยายามขัดขวาง
 ไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสามารถขยายอำนาจ เข้าไปในพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา
 และใบกัมพูชาได้สำเร็จ ทางด้านพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ติดตามความเคลื่อนไหว
 ของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาด้วยความไม่พอใจที่พยายามขัดขวางการดำเนินการในการ
 เรื่องระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่ เวียดนามต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์ทั้งสามใน
 อินโดจีนแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อช่วย เป็นพันธมิตรร่วมกับฝ่ายสหรัฐอเมริกา
 และหาที่ของผู้นำส่วนน้อยของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่เป็นพวกชาตินิยมอย่างรุนแรง
 บางครั้งไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นความเกลียดชัง เวียดนามเท่านั้น แต่ยังแสดงความ
 ตกลง การที่จะแย่งชิงดินแดนที่เคยเป็นของกัมพูชากลับคืนจากเวียดนามอีกด้วย ความ
 ไม่ไว้วางใจกันนี้เองที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ยินยอมโอนอ่อน หรือประนีประนอมในปัญหา
 ต่าง ๆ เพราะเกรงว่าจะทำให้อีกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการสูญเสียของตน ผลที่
 เกิดขึ้นจากการมีทัศนะในทางร้ายต่อกันก็คือความก้าวร้าวอย่างรุนแรงและปิดโอกาส
 ที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

การศึกษาความสัมพันธ์ข้างต้นจึงได้ข้อสรุปสองประการคือ ประการแรก ความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างชาวเขมรกับชาวญวนเป็นสาเหตุพื้นฐานของความไม่พอใจ และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และประการที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชากับ เวียดนาม เป็นสาเหตุสนับสนุนความไม่ไว้วางใจกัน และมีผลต่อมา ถึงการดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวของทั้งสองฝ่ายด้วย

บทบาทของฝรั่งเศสมีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อความขัดแย้ง เรื่องชายแดน ระหว่างกัมพูชากับ เวียดนาม โดยการที่ เป็นผู้ริเริ่มจัดทำ เส้นเขตแดนระหว่าง ประเทศทั้งสองนั้น และยังกำหนดขึ้นด้วยความพอใจของ เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส เพื่อตอบสนอง ความต้องการและผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในอินโดจีนฝ่ายเดียว มิได้คำนึงถึงสภาพ ที่เป็นจริงหรือปัจจัยใด ๆ ในท้องถิ่นที่ถูกแบ่งแยกโดยเส้นเขตแดน นอกจากนั้นฝรั่งเศส ก็มีโครงการควบคุม เพื่อให้เส้นเขตแดนมีผลในบังคับอย่างจริงจังอีกด้วย ปัญหา ค่าง ๆ อันเป็นผลมาจากเส้นเขตแดน เช่น เรื่องประชากรที่อยู่ "ผิดค่าน" ของเส้น เขตแดน เรื่องสิทธิเหนือดินแดนบางส่วน เรื่องความไม่แน่นอนของเส้นเขตแดน และ อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง ๆ นั้น ล้วนแต่ไม่เกิดขึ้นในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอยู่แต่อย่างใด เพราะมีอำนาจของฝรั่งเศสกดค้ำไว้ ส่วนนโยบายอาณานิคมค่านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ กัมพูชากับอินโดจีนก็มักจะส่งเสริมความขัดแย้งระหว่างแคว้นทั้งสองในเวลาต่อมาทั้งสิ้น โดยเฉพาะการใช้ชาวญวนเป็นเครื่องมือในการปกครองกัมพูชา การอพยพโยกย้าย ชาวญวนเข้าไปในกัมพูชา การพัฒนาทาง เศรษฐกิจในดินแดนบางส่วนของกัมพูชาแล้ว โอนให้แก่อินโดจีน เป็นต้น เมื่อฝรั่งเศสถอนตัวออกไปจากอินโดจีน ปัญหาเหล่านี้ไม่อาจ สงบอยู่ต่อไปได้ เพราะเป็นเรื่องของผลประโยชน์แห่งชาติโดยตรง ความขัดแย้ง เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มได้เอกราชและยึดเยื้อกลองออกมา ทำให้สรุปได้ว่านโยบายอาณานิคม ของฝรั่งเศส เป็นสาเหตุ เมืองต้นของกรณีพิพาทชายแดนระหว่างกัมพูชากับ เวียดนาม ทั้งในลักษณะของการ เริ่บค้นของปัญหา เส้นเขตแดน และการส่งเสริมความขัดแย้ง ในเรื่องค่าง ๆ ในกว้างขวางมากขึ้น

ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของกรณีพิพาทระหว่างกัมพูชากับเวียดนามในครั้งนี้ คือ เป็นสงครามระหว่างประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ด้วยกัน ความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างจีน สหภาพโซเวียต กัมพูชา และเวียดนามทำให้สองมหาอำนาจที่ขัดแย้งกันอยู่ เขาสันนิษฐานคนละฝ่ายในกรณีพิพาทครั้งนี้ ทั้งที่ศักยภาพในการจะพัวสงครามของกัมพูชา กับเวียดนามนั้นแตกต่างกันมากจนไม่อาจจะเกิดสงครามระหว่างกันได้ แต่บทบาทของมหาอำนาจทั้งสอง โดยเฉพาะการให้การสนับสนุนและการช่วยเหลือทางทหาร ทำให้คู่กรณีเกิดความรู้สึกว่าการกำลังถูกคุกคามความมั่นคงอย่างรุนแรง ความขัดแย้งในปัญหาชายแดนจึงได้ลุกลามกลายเป็นสงคราม การมีความรู้สึกถูกคุกคามเป็นปัจจัยสำคัญที่เกิดจากบทบาทและการวิเคราะห์ของมหาอำนาจทั้งสอง เป็นสำคัญ เพราะต่างก็กำลังแข่งขันกันขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความช่วยเหลือทางการทหารที่จีนให้แก่กัมพูชาคอบสนองความต้องการในด้านทหาร เป็นเครื่องเรียกร่องผลประโยชน์ที่สูญเสียให้แก่เวียดนามกลับคืนรวมทั้งในด้านการป้องกันการคุกคามจากเวียดนาม ส่วนเวียดนามก็ได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต เพื่อหยุดยั้งการโจมตีของกัมพูชาเพื่อมีมั่งคั่งกับใหญ่โตขอพิพาทตามแนวทางของเวียดนามเพื่อรวมกัมพูชาเข้าไว้ในอิทธิพลเวียดนามแทนที่จะให้อยู่ใต้อิทธิพลจีน นั่นคือการสนับสนุนของมหาอำนาจ ได้แก่จีนกับสหภาพโซเวียต เป็นส่วนเหตุปัจจัยของการใช้กำลัง เข้าแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม

จากการที่ความหวาดระแวงและความไม่เป็นมิตร เป็นส่วนเหตุพื้นฐานของกรณีพิพาทครั้งนี้ ผู้นำกัมพูชาวิเคราะห์บทบาทของเวียดนามทั้งในอดีตตลอดมาจนถึงขณะนั้นบนพื้นฐานของความรู้สึกดังกล่าว จึงมีความเชื่อมั่นอย่างมั่นคงว่า เวียดนามมีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะขยายอำนาจเข้าไปครอบงำกัมพูชา และนำกัมพูชาเข้าไปรวมในสหพันธ์อินโดจีนภายใต้การนำของเวียดนาม เพื่อที่จะบรรลุความไฝ่ฝันแบบจักรวรรดินิยมที่จะกลืนชาติกัมพูชาทั้งหมดในที่สุด ทางฝ่ายเวียดนามก็มีพื้นฐานความคิดเช่นนั้นอยู่ในนัย แต่เป็นความคิดที่เกิดจากความรวมน้อมอย่างใกล้ชิดของจีนกับกัมพูชาและการที่จีนกำลังมีปัญหากับเวียดนาม เวียดนามเห็นว่ากัมพูชาเป็นเครื่องมือของจีนในการก่อความเพื่อขัดขวาง

ไม่ให้เวียดนามประสบความสำเร็จในกระบวนการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะกระบวนการ
เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของเวียดนามภาคใต้ให้เป็นสังคมนิยม ซึ่งสอดคล้องกับพหุภาพของ
จีนในการคัดความช่วยเหลือที่ให้แก่เวียดนาม ยุยงชนกลุ่มน้อยเชื้อสายจีนในเวียดนามให้
ต่อต้านนโยบายพัฒนาประเทศของรัฐบาลเวียดนาม รวมทั้งการคุกคามทางทหารในบริเวณ
ชายแดน สำหรับคูพิทาทที่มีความคิดเห็นเช่นนี้ การเจรจาใด ๆ ก็ไม่น่าจะมีความหมาย
แค่ขอเสนอสันติภาพเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อแสดงค่านิยมชาติว่าตนเป็นฝ่ายที่รักสันติ ทั้งสองฝ่าย
จึงต่างก็ยื่นข้อเสนอละเงื่อนใจสำหรับการ เปิดเจรจาซึ่งอีกฝ่ายไม่อาจยอมรับได้เพื่อ
เป็นการโจทก์อีกฝ่ายว่าปฏิเสธข้อเสนอ เพราะนิยมสงครามมากกว่าสันติภาพ ซึ่งหมายความว่า
ทั้งสองฝ่ายไม่อาจที่จะยุติปัญหาด้วยการเจรจาอย่างจริงจัง กระบวนการสันติภาพที่
ต่างฝ่ายต่าง เสนอและหุคถึงอยู่ เสมอ เป็นเพียงคำพูดและ เครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ
เท่านั้น

เมื่อกรณีพิพาทขยายตัว เป็นสงครามในปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) และตั้งแต่นั้น
ก่อนที่นานาชาติจะได้รับทราบถึงสภาวะสงครามที่เกิดขึ้น กับพหุชาติและเวียดนามก็เริ่ม
ดำเนินการทางการทูต เพื่อวางพื้นฐานสำหรับการหาเสียงสนับสนุนในกรณีสงครามชายแดน
ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความสับสนหวังที่จะชักจูงให้อีกฝ่ายหนึ่งยอม เปลี่ยนท่าทีและนโยบาย
เกี่ยวกับปัญหาชายแดนและปัญหาอื่น ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งการที่ทั้งสองฝ่าย
ก็ไม่ได้สนใจจริงจังที่จะให้มีการเจรจาเพื่อยุติสงครามครั้งนี้อีกด้วย วัตถุประสงค์ของ
การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประเทศต่าง ๆ ก็คือ การแสวงหามิตรประเทศ เป็นแนวร่วม
ที่จะประณามฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นผู้ทำลายสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และ
เพื่อหาเสียงสนับสนุนและกดดันให้อีกฝ่ายยอมรับการดำเนินการ แก้อชชิตแยงตามแนวทาง
ของตน สำหรับเป้าหมายของการดำเนินการทางการทูตครั้งนี้เห็นได้ความมุ่งที่กลุ่มประเทศ
อาเซียนเป็นสำคัญ กับพหุชาติพยายามชักจูงให้ประเทศอาเซียนเห็นว่าสงครามครั้งนี้
มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยและอาเซียนทั้งหมด ส่วน
เวียดนามก็พยายามแสดงออกถึงความรักสันติ ปราศจากความสงบสุขของภูมิภาคและ
ปราศจากความสับสนอันนี้กับทุก ๆ ประเทศบนพื้นฐานของการเคารพและไม่แทรกแซง
ซึ่งกันและกันและการร่วมมือกันอย่างเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในระบบ

เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเป็นการยืนยันท่าทีปรารถนาสันติภาพที่อ้างว่าแสดงต่อ
 กัมพูชาว่าเป็นความรู้สึที่แท้จริง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เห็นได้อย่างชัดเจนในช่วง
 ตั้งแต่ครึ่งหลังของปี ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ถึงต้นปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ซึ่งก็
 สอดคล้องกันพอดีกับการออกแถลงการณ์ของกัมพูชาเกี่ยวกับสถานะสงครามและการ
 คัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม ทำให้พอจะมองเห็นว่ากรณีพิพาทและสงคราม
 ขยายแดนครั้งนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเมือง
 ระหว่างประเทศของกัมพูชาและเวียดนาม

เมื่อได้ศึกษาโดยตลอดแล้วเห็นได้ว่า แม้จะถกการศึกษาเฉพาะปัญหา
 ขยายแดน แคขอบเขตของความขัดแย้งก็มีใจจำกัดเฉพาะ เรื่องปัญหาขยายแดนและการสู้รบ
 บริเวณชายแดนเท่านั้น เพราะยังประกอบด้วยเรื่องอื่น ๆ อีกมากมายและเป็นสาเหตุที่
 แอบแฝงอยู่เบื้องหลังปัญหาชายแดน แต่ก็มีข้อจำกัดมากมายที่เป็นอุปสรรคของการจะศึกษา
 ให้ลึกซึ้งและได้ข้อสรุปที่แน่นอนครบถ้วน และผลที่ได้จากการศึกษานี้ก็เป็นเพียงการ
 คาดคะเนจากข้อมูลที่พอมีเท่านั้น ถ้าวไปในอนาคตอาจจะมีการเปิดเผยข้อมูลบางอย่าง
 เพิ่มเติมอีก ซึ่งอาจจะช่วยยืนยันหรือลดล้างข้อสรุปที่ได้จากการศึกษานี้ก็ได้
 อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปเหล่านี้ก็น่าที่จะพอเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับ
 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอินโดจีน
 ถ้าวางได้ในอนาคต.